

İŞTE DOĞA

□ Derin deniz yutucularından (Chiasmodontidae) kara yutucu balık (Chismodon niger), yaklaşık 30 cm. boyundadır. Midesi o kadar esnek ki, boyundan daha büyük balıkları bile yutup keseleşen midesinde sindirebilir.

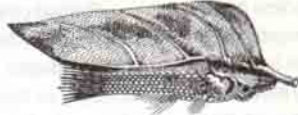
□ Dünya'nın en hızlı nefes alan hayvanları balinalardır. Bunlardan bazıları, denize dalmadan önce iki saniye içinde ciğerlerine 2000 litre hava alabilirler.

□ Afrika öküz antilobu (Tantragus oryx)'nin dişileri, birlikte doğum yaparlar. Hatta bu beraberliği sağlamak için, doğum zamanı gelmeyen bir antilop diğerlerinin doğumalarını geciktirebilmektedir. Yeter ki, doğum başlamış ve yavrunun başı çıkmış olmasın. Birlikte doğum yapan bu hayvanların, yavruların düşmanlarından korumak için böyle bir zaman uyumu geliştirdikleri sanılmakta; fakat doğumu nasıl geciktirdikleri henüz bilinmemektedir.

□ Uzun bacak örümceği (Opilo perletinus), son yılların üzerinde en çok araştırma yapılan böceklerinden biridir. Deniz dibine araştırmaları, denizden maden çıkarma, patlayıcıların zararsız hale getirilmesi, nükleer artıkların temizlenmesi gibi tehlikeli işlerde robotların kullanılması artık kaçınılmaz olmaktadır. Uzun bacak örümceği, bacaklarını bulunduğu yerin engebesine göre öyle ayarlar ki, gövdesi her zaman yatay kalır. Robotlar üzerinde çalışmalar (Robotiks), uzunbacak örümceği gibi davranabilen otomatik makineler üzerinde yoğunlaşmıştır. Fakat bilinmeyen, örümceğin yükseklikleri nasıl algıladığıdır. Bu bulunursa, robot içine konacak küçük bir bilgisayar yükseklik verilerini değerlendirip robotun bacaklarını ayarlayabilir.

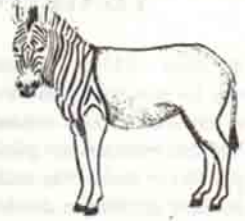

□ Uyuyan balık (Butis butis) ırmaqlarda yaşar. Çoğunluğu kuşlar olan düşmanlarından korunmak için, yüzen bir yaprağın altına saklanarak gezinir. Yiyecek gördüğünde yaprağın altını ayırır; fakat avlandıktan sonra geri dönüp yaprağın altındaki yerini alır.

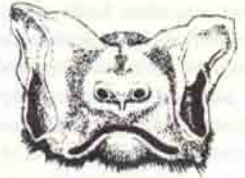

□ Weddel foku (Leptonychotes weddellii) 600 m. derinliğe kadar dalar ve bir saat su içinde kalabilir. Deniz yüzeyine paralel olarak su içinde yüzdüğünde, yaklaşık her 10 km'de bir kez nefes almak için su yüzeyine çıkması gerekir.

□ Güneş rüzgârı denilen yüksek hızda, Dünya'yı yalayaarak geçerler. Hızları, sesin Dünya üzerindeki hızının 1200 katıdır.

□ İnsanların doğayı çok kısa sürede tahrip ettiklerini gösteren örneklerden biri; en son 1880 yılında görülen zebra benzeri kagga'nın (Equus quagga), postu için vurularak neslinin yok edilmiş olmasıdır.

□ Yarasalardan (Chiroptera) bazılarının radar sistemi, dişilerini arayan erkek kurbağaların seslerinden, büyüklüklerini, yenilir olup olmadıklarını ve kuşkusuz kesin yerlerini anında saptayabilir.

□ Dalgalar, buzdağlarını nasıl parçalarlar?

Bugüne kadar gözlenen en yüksek buzdağı 165 m. dir. Alanı en geniş buzdağı 31.200 km²; yani Ankara ili yüzölçümünde ya da Belçika büyüklüğündedir. Bu inanılmaz boyutlardaki buzdağlarının dalgalar nasıl parçalar? Buzdağları son derece kolay kırılır yapıdadırlar. Parça parça koparak küçülürler. Bu duruma son derece şaşırın denizciler, uzun yıllar inandırıcı bir açıklama bulamamışlardır. Buzdağları ancak belli frekanstaki ses dalgalarıyla parçalanmaktadır. Bu dalgalar büyük değil; genellikle küçük, fakat sürekli olanlardır. Aynı frekanstaki ses dalgalarının sürekli olarak Buzdağlarınına çarpmaları, parçalanmaları-

ni sağlamaktadır. Bu, sesleriyle kimi şarkıcıların bardak kırmaları veya tespit edilmemiş eşyayı yerlerinden oynatmalarına benzemektedir.

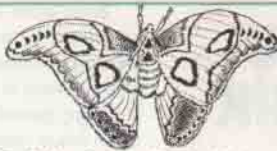
□ Mısır'ın kuzeybatısında Akdeniz kıyısında 350 km içeride kattara çöküntüsü yer alır. Petrol aramak için burada yapılan çalışmalarda bulunan kemiklerin bugün yaşayan birçok hayvanın (Timsah, testere balığı, köpek balığı, deniz ineği, ilkel balina) atalarına ait oldukları saptanmıştır. Bunlar arasında Zeugnodont denilenleri bugünkü memeliler ile balinalar arasındaki geçişin temsilcileridir. Kimileri, 15 m. uzunlukta ve ballıdan çok timsah görünümünde bulunmuşlardır. Ayrıca bunlar timsahlar gibi boynularını sağa sola döndürebiliyorlardı.

□ Hecin (veya Hacı) devesi (Camelus dromedarius) çöllerde susuzluk çekmeden uzun süre kalabilir. Bunun nedeni, hörgücünde su depolayabilmesi değildir. Aslında hörgücünde biriktirdiği yağdır. Bu yağ, susuzluk zamanında parçalanır ve hidrojen açığa çıkar. Hidrojen, hayvanın soluma sonucu aldığı oksijenle birleşir ve yaşam için gerekli su, vücut için de oluşur.

□ İnsanın biçimlenmesi kromozomlarda bulunan kodlarla adeta programlanmıştır. Bu kodların tamamı kullandığımız yazı ile yazılıydı 1000 ciltlik büyük bir ansiklopedi olurdu.

□ İnsan elindeki tırnaklar haftada yaklaşık yarım milimetre uzarlar. Aynı süre içinde ayak tırnakları iki milimetre uzamaktadırlar.

□ Atlas keleşinin (Atlas keleşinin) üst kanat uçları, Mangrov ormanlarında yaşayan boğa yılanının (Boğa dendrophila) başına benzer. Böylece keleşin düşmanlarından kolayca korunur.

□ Dünya'nın birçok yerinde bugün görülen açlık, doğanın bitki ve hayvanlarının bilinçsizce yok edilmesinin sonucudur. 9 metre boyundaki deniz ineği (Hydrodamalis stelleri) eti için sürekli avlanmış, daha 1741 yılında varlığı ilk kez fark edilen bu hayvan 1768 yılında tamamen yok edilmiştir.

□ Yavrularını yetiştirmek için uzun süre açlık çeken hayvanların başında kral penguen (Aptenodytes patagonica) gelir. Yumurtladıktan sonra dışı penguen denize açılır; erkek, dışının yokluğunda yumurtalarını iyice sararak birarada tutar ve yavruların çıktığı ana kadar yani üç ay, hiçbir şey yemez. Yavrular yumurtadan çıktıklarında ana penguen yuvaya dönmüş olur. İşte bundan sonra, erkek karını doyurup, kaybettığı kiloları almak için denize açılır.

□ Büyük Okyanus, Dünya'daki kara parçalarının yüz ölçümleri toplamından % 25 daha büyüktür.

□ Kentlerdeki kirlenmeyi önlemek için pahalı yatırımların yapılması gerekmemektedir. Kirlenmeyi doğal yolla önlemek için ağaç dikmek yeterlidir. Ağaçların yaprakları, havadaki kirlenmeye yakalayan mini filtrelerdir. Yaprak üzerinde gözle görülmeyen binlerce tüy, stoma ve delik vardır. Stomalar bu maddeleri alır ve sindirilmek üzere bitkinin diğer bölümlerine gönderirler, ayrıca tanecikler halindeki kirlenmeye yakalayan maddeleri tutarlar. Yağmur yağınca bunlar su ile birlikte toprağa ulaşırlar. Kuşkusuz, bu maddeler yaprak üzerinde film kalınlığındadırlar; fakat, milyonlarca yaprak olduğu düşünülürse, tutulan kirlenme miktarı küçümsenemez. Örneğin 100 yaşındaki bir kayın (Fagus orientalis) veya meşe ağacının (Quercus sp.) yaklaşık yarım milyon yaprağı vardır. Bir dökümlük (1000 m²) kayın veya meşe meşçeresi beş ton kirlenme tutabilir. Bir dönüm çınar ağacı (Platanus sp.) 3,5 ve çam (Pinus sp.) meşçeresi 2,5 ton kirlenmeye tutabilir. Bu temizliği sağlamak için yapılacak iş kentlerde iç içe yeşil kuşaklar oluşturmaktır.

□ Güneş, her saniye kendi maddesinden 4.2 milyon ton tüketir. O halde, Güneş yakını zamanda yok mu olacaktır? Güneş bu hızla kendini tüketmeyi sürdürürse, gelecek altı milyar yıl içinde azametli külesinin, ancak kırkıbinde birini kullanmış olacağından, bu tüketim hızı ilk anda sanıldığı gibi korkutucu değildir.

Hazırlayan ve Resimleyen:
Erdoğan SAKMAN